

«Απρόσωπη σύνταξη», ένα πρόβλημα ανθρωπίνης προσέγγισης (Σαράντος Ι. Καργάκος, συγγραφέας - Ιστορικός).

Categories : [ΚΟΙΝΩΝΙΑ](#)

Date : 22 Αυγούστου, 2017

(Στην ΓΚΕΛΗ που ήξερε να βλέπει, να αισθάνεται και ν' αγωνίζεται· δηλαδή ν' αγαπά)

«**Κοινωνία της Μοναξιάς**»- ένα οξύμωρο σχήμα, που, επειδή είναι μια πραγματικότητα, εκφράζει με παραστατικότητα το μεγάλο πρόβλημα της εποχής μας. Δείχνει το μεγάλο μας «κατόρθωμα» να ενώσουμε δυο λέξεις με τόσο διαφορετικό νόημα: την κοινωνία, που σημαίνει επικοινωνία, και τη μοναξιά που σημαίνει απομόνωση, αποξένωση, έλλειψη επικοινωνίας. Έτσι αυτό που σήμερα ονομάζουμε κοινωνία, από σύνολο συνδεδεμένων λειτουργικά ανθρώπων, γίνεται σύνολο μοναξιάς. Ρίξαμε το καράβι της ανθρωπιάς στα βράχια κάποιου έρημου νησιού. Δεν επικοινωνούμε με ανθρώπινο τρόπο ούτε και στην έχθρα μας. Αντιπαθούμε τους συνανθρώπους μας όχι γι' αυτό που είναι αλλά γι' αυτό που είμαστε. Σκεπτόμαστε το διπλανό μας, μόνο όταν τον ζηλεύουμε και τον φθονούμε. Ο λόγος μας έχασε την επικοινωνιακή, συνδετική λειτουργία του. Ένα απλό «δυστυχώς» δε σημαίνει απόκριση και ανταπόκριση.

«Γείτονα έχεις, Θεόν έχεις», έλεγαν παλιά. Σήμερα πια δεν έχουμε γείτονες, έχουμε συνοίκους. Κι ο Θεός φαίνεται δεν αντέχει μέσα στο συνωστισμό τού συνοικισμού, όπου οι άνθρωποι είναι πολλοί και η επικοινωνία λίγη. Αυτό φέρνει το θάνατο της ψυχής, ένα θάνατο διαφορετικό από το φυσικό, αλλά ανεπανόρθωτο, όπως κάθε θάνατος. Κι όμως στην πολιτισμένη κοινωνία μας υπάρχει περίθαλψη. Όντως, στα νοσοκομεία, στα νηπιαγωγεία, στα γηροκομεία παρέχεται φροντίδα, μα όχι αγάπη. Στις αποσκευές μας δεν υπάρχει χώρος για ένα τόσο μεγάλο φορτίο. Κι όμως κάπου πρέπει να συναντηθούμε. Όλοι μας είμαστε φτιαγμένοι από το ίδιο υλικό κι όλοι μας κάποτε θα ξαναγίνουμε αυτό που ήμαστε προτού γίνουμε ό,τι είμαστε τώρα. Αυτό το μήνυμα πέρασε στο τραγούδι «Είμαστε όλοι μας νερό» (We realle water) ο Τζων Λέννον (John Lennon): Γι' αυτό είναι εύκολο να συναντηθούμε. Είμαστε όλοι μας νερό σ' αυτό τον πλατύ ωκεανό και κάποια μέρα μαζί θα εξατμιστούμε.

Προς το παρόν αυτό που εξατμίζεται είναι το συναίσθημα κι αυτό είναι που κάνει στεγνές τις ψυχές των νέων. Χαρακτηριστικό της σημερινής νεολαίας είναι η **μελαγχολία**, που τσακίζει τα φτερά της ψυχής. Έτσι οι νέοι αντί ν' ανοίξουν τα φτερά τους και να πετάξουν ψηλά, περιορίζονται σ' ένα στενό χώρο προβληματισμού

και αδιέξοδου, με αποτέλεσμα τις φοβερές ανησυχίες για το αύριο. Και καθώς η νεολαία πιέζεται, συμπιέζεται, καταπιέζεται από κάθε λογής καταστάσεις, ξεσπάει, μην αντέχοντας τη συσσώρευση τόσων ανάμικτων συναισθημάτων, με χαρακτηριστικές εκδηλώσεις την εγκατάλειψη του σπιτιού ή τη φυγή σε πιο αποφασιστικές για την καταστροφή «λύσεις», όπως τα ναρκωτικά και η αυτοκτονία.

Στις μέρες μας η **αυτοκτονία**, ως απόπειρα να κατορθωθεί το ακατόρθωτο, ως διαμαρτυρία σε κάποια ανέλπιστη διάψευση ή ως έκφραση απόγνωσης απέναντι σ' ένα τραγικό αδιέξοδο, έχει γίνει πια συρμός. Ο άνθρωπος που αφήνει αυτή τη ζωή, γιατί του λείπει ένας λόγος αγάπης ή ένα βλέμμα ανθρωπιάς, ενδιαφέρει μόνο το νεκροτομείο ή το αστυνομικό δελτίο. Η εγκατάλειψη της οικογενειακής στέγης από εφήβους, που δραπετεύουν από ένα χώρο που δεν τους «αγγίζει» ψυχικά, έχει καταλήξει καθημερινή είδηση στις εφημερίδες ή τελευταία είδηση στο νυχτερινό δελτίο ειδήσεων. Ο ψυχαναλυτής και το ψυχοθεραπευτικό παρασκεύασμα θεωρούνται πανάκεια για την επανεύρεση της ψυχικής μας ισορροπίας. Τα ναρκωτικά εξαπλώνονται όλο και περισσότερο και κατατρώνε σαν το σαράκι το σώμα και την ψυχή των νέων μας. **Η επιζήτηση της ευκολίας έκανε άχρωμη κι ανούσια τη ζωή μας**. Προτιμάμε το τηλέφωνο από τον άμεσο διάλογο, το βίντεο από τον κινηματογράφο, το αυτοκίνητο από τον περίπατο, το «γουόκμαν» από τη συναυλία. Είναι αντιληπτό πια —όσο ποτέ άλλοτε— ότι φυσάει ο παγερός άνεμος της **μόνωσης**.

Σήμερα, η **εναντίωση** είναι κανόνας ζωής. Όλοι εναντίον όλων και ο καθένας για τον εαυτό του. Ένα ηθικό ξεχαρβάλωμα **έκανε τη θηριωδία στάση ζωής**. **Κλεινόμαστε σαν το μεταξοσκώληκα στο κουκούλι μας, σε μια αψυχολόγητη προσπάθεια αυτοπροστασίας, μα τελικά αυτό που κατορθώνουμε είναι η απογύμνωση, η ερημιά, η στέγνα**. «Αδυναμία και μοναξιά. Αυτά είναι όλα που μου απόμειναν στα γηρατειά», λέει μια τραγική μορφή του Σοφοκλή. Σήμερα, η **αδυναμία** και η **μοναξιά** είναι κλήρος όλων μας, νέων και γέρων. Κι αυτό με δική μας ευθύνη. Δεν απλώνουμε το χέρι, γιατί φοβόμαστε μη μας το πάρουνε. Δε γελάμε πια· μόνο καγχάζουμε. Το χαμόγελο έγινε πικρός μορφασμός, μια γκριμάτσα που παραμορφώνει το πρόσωπο, καθρεφτίζοντας την παραμορφωμένη ψυχή μας. Ο λόγος μας ένας πνιγμένος ήχος, που βεβαιώνει πως, ίσως, έχουμε πολλά να πούμε, μα δε λέμε τίποτα. Η κουβέντα μας πάγωσε κι έγινε πέτρα στην ψυχή μας. Κι αυτό που μένει πάντα είναι η απόλυτη σιωπή. Όχι εκείνη η απαλή, ερωτική σιωπή της νύχτας, αλλά μια **αρρωστημένη σιωπή**, νεκρική σιωπή, σιωπή του τάφου.

Είναι, αναντίρρητα, ο ρυθμός και η ένταση της καθημερινής ζωής, που γεμίζοντας τον άνθρωπο με **περιττές μέριμνες**, παγιδεύοντας τον μέσα σε πολυάριθμες και χωρίς νόημα συμβάσεις, τον κάνει να νιώθει πως ενώ διαγωνίζεται την κάθε στιγμή με χιλιάδες ανθρώπους, είναι τόσο έρημος, όσο και οι κάκτοι στην έρημο του Μεξικού. Μόνο που εκείνοι μια φορά στα επτά χρόνια ανθοβολούν. Ο σημερινός

άνθρωπος δεν έχει προοπτική ανθοβολήματος. Η μέρα του είναι γεμάτη έγνοιες κι η νύχτα του γεμάτη εφιάλτες. Ούτε χώρος ούτε χρόνος υπάρχει για πραγματικές φιλίες και ουσιαστικούς δεσμούς. Κι όμως η συκιά καρποφορεί, αρκεί να την κοιτάξεις, λένε οι Άραβες με την παλιά τους σοφία. Σήμερα, όμως, **αποφεύγουμε να κοιταχτούμε, αν εξαιρέσουμε τις στιγμές του μίσους**. Έτσι δημιουργούμε ένα καθεστώς συμπαγούς **σκληρότητας**. Πνιγόμαστε μέσα στα δίκτυα θεσμών και τύπων, κρεμόμαστε από τ' άγκιστρα της συμβατικότητας, που έχει αποξηράνει κάθε ικμάδα αυθεντικής ζωής. Ματαιοδοξίες, ματαιολογίες, **άχρηστες ενασχολήσεις** εγκλωβίζουν τη ζωή μας. Κι ο κλοιός κάθε μέρα στενεύει κι εμείς ασφυκτιούμε μ' έναν κόμπο οδύνης στο λαιμό και μια γεύση στυφή από την πολλή ματαιότητα στα χείλη.

Άλλοτε ένας άγνωστος διαβάτης έβρισκε την πόρτα και την καρδιά ανοιχτή. Τώρα η επίσκεψη γίνεται ύστερ' από προειδοποίηση. Για να φορέσουμε το καλό μας πρόσωπο! **Δεν έχουμε εμπιστοσύνη στο συνάνθρωπο, γιατί δεν έχουμε ούτε στον εαυτό μας. Κλειδωνόμαστε, κλειδαμπαρωνόμαστε, βάζουμε συστήματα συναγερμού, απαγορεύουμε στο παιδί μας —το ακόμα ανυποψίαστο— ν' ανοίξει την πόρτα, να μιλά σε αγνώστους, γιατί έτσι πιστεύουμε ότι περιφρουρούμε την ασφάλεια μας και ως ένα βαθμό την περιφρουρούμε, εκεί που έχουν φτάσει τα πράγματα. Ένα όμως είναι βέβαιο: στεκόμαστε στο ακρόχειλο της αβύσσου και φοβόμαστε μη μας σπρώξει κάποιος, ενώ στο βάθος το εσωτερικό μας κενό είναι τέτοιο που καταντά αδύνατο να κρατήσουμε την εσωτερική μας ισορροπία.**

Αντιμετωπίζουμε, ίσως πρώτη φορά σε τόση έκταση, μια κατάσταση ιδιόμορφης σχιζοφρένειας. Το μυαλό μας είναι «σχισμένο» σε δυο όψεις, όπως το κεφάλι του Ιανού. **Το λεγόμενο «κοινωνικό στήσιμο» μας επιβάλλει να δείχνουμε την «καλή» του όψη, ενώ τα συμφέροντά μας να δείχνουμε την κακή**. Κάπου, αν υπάρξει πίεση μεγάλη, το «φράγμα» ανάμεσα στις δυο όψεις σπάει και δημιουργείται μια διανοητική σύγχυση, που ξεσπά με λύσσα σε ωμές και αποτροπιαστικές πράξεις. Κάποιοι, για να προλάβουν τη ρήξη του τοιχώματος, καταφεύγουν στη λύση του αλκοόλ και των παραισθησιογόνων, που τους μεταφέρουν έξω από τον κόσμο της σκληρής πραγματικότητας, που τους διχάζει.

Πού άλλωστε να βρει μέρος να στεριώσει και να φιλιωθεί μ' ένα χώρο ο σύγχρονος άνθρωπος; Οι πόλεις και τα σπίτια καθημερινά αλλάζουν πρόσωπο. Υποβάλλονται σ' ένα πολεοδομικό «λίφτινγκ». **Τίποτα δεν προφταίνει να του γίνει οικείο- ούτε η οικία του**. Η πολυκατοικία είναι κέντρο διερχομένων, όγκος άψυχων υλικών. Ο ένοικος δεν εξουσιάζει το διαμέρισμά του- του παραδίνεται. Οι δρόμοι έπαψαν πια να έχουν «τη δική τους ιστορία». Οι τοίχοι μεταβλήθηκαν σε τείχη. Οι σχέσεις των συγκατοίκων έγιναν επίπεδα, όπως τα πατώματα των ορόφων. Οι διάλογοι αφορούν —κυρίως— στα κοινόχρηστα. Η αναγκαστική «καλημέρα του ασανσέρ» δε διορθώνει τίποτα. Αναζητούμε διέξοδο κι όλο μπλεκόμαστε στο αδιέξοδο. Κοιτάζουμε από τα

παράθυρα τη λάβα του τσιμέντου και λιώνουμε μέσα της. Η σύγχρονη πόλη μας θάβει.

Μα το κακό ολοένα προχωράει. Η προπαγάνδα -πολιτική, κοινωνική, εμπορική- μοιάζει με σκληρό σφυροκόπημα και προσπαθεί να μας επιβάλει ένα προϊόν: μια πίστη, μια ιδέα, μια οργάνωση, ένα καθεστώς, μια γραβάτα, που κι αυτή πνίγει. Όλοι οι τρόποι επικοινωνίας, ο άμεσος λόγος, το ραδιόφωνο, ο τύπος, η τηλεόραση λειτουργούν σαν μεταμόσχευση νωτιαίου μυελού. Ο χώρος που απομένει στο μυαλό μας από την καθημερινή φροντίδα, καλύπτεται από το σύνθημα. **Ο άνθρωπος δεν έχει δυνατότητα να συλλογιστεί, να κοιτάξει ο ίδιος τον εαυτό του, να φιλοσοφήσει, να αισθανθεί, να τραγουδήσει.** Ακόμη και το τραγούδι προσφέρεται έτοιμο.

Τελικά συμβαίνει να μην υπάρχει άνθρωπος, ενώ υπάρχουν άνθρωποι. Ο καθένας μας είναι μια σύμπτωση ανάμεσα σ' εκατομμύρια άλλες συμπτώσεις. Δεν πιστεύουμε πια στην αξία του ανθρώπου. Όταν λέμε τιμή, δεν εννοούμε την τιμή του αλλά το πόσο πουλιέται. Έτσι ο άνθρωπος συγκαταλέγεται στην κατηγορία των πραγμάτων. Δεν είναι επώνυμη υπόσταση, με προσωπική ιστορία και ιδιαιτερότητα, αλλά μονάδα ενός ομοιογενούς συνόλου μ' ένα μόνο χαρακτηριστικό: την **απροσωπία**. Όλοι τοποθετούνται στον κόσμο της «απρόσωπης σύνταξης».

Είναι γεγονός πως ζούμε σ' έναν άφιλο κόσμο. Χιλιάδες γυάλινα μάτια μας κοιτούν. Δεν υπάρχουν φίλοι-υπάρχουν γνωστοί. Αυτοί οι τυπικοί γνώριμοι μπορεί να μας εξυπηρετούν, **δεν μπορούν όμως να γεμίσουν το κενό της μοναξιάς.** Τα πρόσωπα σήμερα είναι επαγγελματικές κατηγορίες, πολιτικές παρατάξεις, τυπολογικές έννοιες, που σχετίζονται μεταξύ τους στιγμιαία κι εξωτερικά, με το «δούναι και λαβείν» της καθημερινής συναλλαγής κι όχι μόνιμα, σταθερά, συναισθηματικά με την καθαυτό ανθρώπινη προσωπική τους διάσταση. Ο άλλος μας πιέζει κι εμείς νιώθουμε την απουσία του.

Ωστόσο, περ' από την **αποξένωση** του ανθρώπου από τον άνθρωπο, υπάρχει πάντα κι η αποξένωση από τον εαυτό του. Αυτή η βαθιά διάβρωση **αλλοτριώνει**, εντείνει κι επιτείνει το υπαρξιακό κενό. Η μόνωση είναι κυρίως μια **εσωτερική απουσία**. **Όσοι δε χάρηκαν την ευδοκία της εσωτερικής ζωής, όσοι δε συνομίλησαν με τον εαυτό τους, όσοι υπηρέτησαν τη σύμβαση χωρίς ν' ανησυχήσουν, χωρίς ν' αγρυπνήσουν, θα ένιωσαν σίγουρα τον τρόπο του κενού.** Η γλώσσα της σιωπής είναι πραγματικά μια βελούδινη γλώσσα, που κάποτε λυτρώνει κατεβάζοντας τον άνθρωπο από το ύψος που φέρνει ίλιγγο, στο βάθος που φέρνει τη γαλήνη. Παρ' όλα αυτά, **κάποια νωθρά πνεύματα και άδειες ψυχές, προσμένουν να τις γεμίσει η παρουσία ενός άλλου, ενώ κι ο άλλος είναι μια άδεια ψυχή, ανίκανη να συντηρήσει τον εαυτό της και πολύ περισσότερο να δοθεί.**

Σήμερα, βέβαια, δεν υπάρχουν Ροβινσώνες σε κάποια απομακρυσμένα νησιά. Υπάρχουν, όμως οι Ροβινσώνες των πολυάνθρωπων πόλεων. Αυτοί έχουν περισσότερο κι από το ναυαγό την ανάγκη από ένα απαλό, γεμάτο αγάπη χέρι, που θα τους χαρίσει ένα χάδι, έτσι αυθόρμητα, χωρίς υπολογισμούς. **Η κοινωνία μας κολυμπάει στη θάλασσα της μοναξιάς.** Ζούμε σαν ναυαγοί κι αναζητούμε σανίδα σωτηρίας. Γύρω μας αναρίθμητα συντρίμια, μα κανένα αποκούμπι. Κι όταν εμείς αποφασίζουμε να ζητήσουμε βοήθεια, να «εκπέμψουμε S.O.S.» —όπως γράφουν οι νεαροί στους τοίχους της Αθήνας- **θ' αντιληφθούμε έκπληκτοι ότι κι ο άλλος, απ' τον οποίο αποτραβηχτήκαμε, έχει την ανάγκη μας. Μένει ν' αποφασίσουμε, αν θ' απλώσουμε τα χέρια.**

Ίσως ήρθε ο καιρός να καταλάβουμε πως παρατράβηξε το περιστατικό του Οδυσσέα. Βουλώνουμε τ' αυτιά μας με κερί, για να μην ακούμε- ούτε κι ο άλλος, όμως, μας ακούει. Είναι ζήτημα ζωτικής σημασίας να μαζέψουμε τ' αγκάθια μας -που τα ορθώσαμε σαν τους σκαντζόχοιρους—, γιατί, **όταν πλησιάζουμε ο ένας τον άλλο πληγωνόμαστε και όταν απομακρυνόμαστε παγώνουμε.** Δεν είμαστε, βέβαια, ναυαγοί σε κάποιο έρημο νησί. Αλλά αυτό δεν κάνει καλύτερη τη θέση μας. Εκείνοι, τουλάχιστον, μπορούν ν' ατενίζουν το πέλαγος και να ελπίζουν. Η δική μας ματιά κόβεται στ' απέναντι ντουβάρια. Μπορεί να μην κλείνουμε στο μπουκάλι μηνύματα, κλείνουμε όμως σε μπουκάλια τις ελπίδες μας. Ο ναυαγός θα χαιρετήσει και θα μιλήσει με το θαλασσοπούλι, που θα περάσει έτσι απρόσμενα, χωρίς να το καλέσει. Εμείς, όμως, **αν δε συνειδητοποιήσουμε πως είναι δική μας ευθύνη να μάθουμε ν' αγαπάμε, θα καταδικάσουμε -ακούσια ίσως- την ψυχή μας να μείνει για πάντα έρημη —** σαν έρημη πλατεία την ώρα της βροχής.

Αυτό που πρέπει να προσπαθήσουμε στο μέλλον είναι να δημιουργήσουμε και να δημιουργηθούμε. Όχι να μας δημιουργήσουν. Κάποτε πρέπει να νιώσουμε πως έκφραση υψηλής πολιτικής είναι να φυτεύεις λουλούδια. Κι όχι μόνο στο χώμα αλλά και στο χώρο της ψυχής.

(11 Μαρτίου 1988)

(Από το βιβλίο του Σαράντου Ι. Καργάκου: «Προβληματισμοί - ένας διάλογος με τους νέους.» Τόμος Ε΄, GUTENBERG - ΑΘΗΝΑ 1997)

(Πηγή ηλ. κειμένου: orp.gr)